

**KONSPEKT WYKŁADU Z ZAKRESU PRAWA RODZINNEGO NA
SZKOLENIE ORGANIZOWANE W SŁOKU W DNIACH 27-29
LISTOPADA 2009r. PRZEZ OKRĘGOWĄ IZBĘ RADCÓW
PRAWNYCH W ŁODZI**

MAŁŻEŃSTWO

- A.** Zawarcie związku małżeńskiego – art. 1 krio.
- B.** Nieistnienie małżeństwa – powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa (art.2 krio).
- C.** Ustanie małżeństwa:
- Śmierć biologiczna jednego z małżonków.
 - Unieważnienie małżeństwa:
 1. z powodu ubezwłasnowolnienia (art.11 krio);
 2. z powodu choroby psychicznej albo niedorozwoju umysłowego (art.12 krio);
 3. przeszkoda bigamii (art.13 krio);
 4. z powodu pokrewieństwa i powinowactwa (art.14 krio);
 5. z powodu pozostawania w stosunku przysposobienia (art.15krio);
 6. z powodu wad oświadczenia woli (art.16 krio);
 7. przy zawarciu małżeństwa przez pełnomocnika – z powodu wadliwości pełnomocnictwa.
 - Uznanie jednego z małżonków za zmarłego (art.55 krio).
 - Orzeczenie rozwodu.

ROZWÓD – aspekty proceduralne i materialnoprawne.

- I.** Tryb procesowy postępowania w sprawach o rozwód (postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich - art.425 – 446kpc).

1. Odrębność postępowania rozwodowego:

- a) konieczność udzielenia pełnomocnictwa do danej sprawy do reprezentowania strony (art.426 kpc);
- b) reguła odbywania posiedzeń sądowych przy drzwiach zamkniętych (art.427 kpc);
- c) specyficzne rygory w razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa powoda na pierwsze posiedzenie merytoryczne (art.428 kpc);
- d) środki mobilizujące strony postępowania do stawiennictwa - możliwość skazania strony na grzywnę (art.429 kpc);
- e) niedopuszczalność powództwa wzajemnego i możliwość żądania również przez pozwanego rozwodu albo separacji (art.439 kpc);
- f) zawieszenie postępowania z urzędu w sytuacji istnienia widoków na utrzymanie pożycia małżeńskiego (art.440 kpc);
- g) ograniczenia dowodowe w zakresie dowodu z zeznań świadków będących osobami małoletnimi (art.430 kpc);
- h) możliwość przeprowadzenia z urzędu specjalnego dowodu – wywiadu środowiskowego – dotyczącego ściśle określonych okoliczności odnośnie dzieci stron (art.434 i 441 kpc);
- i) obligatoryjne przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron (art.432 kpc);
- j) możliwość wydania wyroku zaocznego wyłącznie po przeprowadzeniu postępowania dowodowego (art.431 kpc);
- k) niedopuszczalność odrębnego postępowania w sprawach rozstrzyganych w trakcie postępowania o rozwód (art.445 kpc i art. 445¹ kpc)
– Uchwała SN z dnia 21 października 2005r. III CZP 75/2005 – OSNC 2006/9/142, Wokanda 2005/12/6

2. Postępowanie mediacyjne – zawieszenie postępowania a skierowanie stron do mediacji (art.436 kpc a art.440 kpc).

3. postępowanie zabezpieczające w sprawie o rozwód (art.730¹§2 kpc, art.755§1pkt4 kpc, art.756 kpc).

Uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2006r. III CZP 98/2005r – OSNC 2006/10.158

Teza:

Przepis art.113 krio nie wyłącza udzielenia na podstawie art. 755§1 kpc zabezpieczenia przez zakazanie rodzicom niepozbawionym władzy rodzicielskiej osobistej styczności z dzieckiem.

II. Przesłanki rozwodu (art.56 krio).

1.1.Przesłanki pozytywne – art.56§1 krio (znaczenie terminu wspólnego pożycia):

- a) zupełność rozkładu wspólnego pożycia,
- b) trwałość rozkładu wspólnego pożycia.

1.2.Przyczyny rozkładu pożycia:

- a) zawinione,
- b) niezawinione,
- c) zawinione lub niezawinione w zależności od okoliczności.

2. Przesłanki negatywne - art.56§2 i 3krio:

- a) dobro wspólnych małoletnich dzieci:
 - pojęcie dziecka oraz pojęcie dobra dziecka,
 - wspólne dzieci stron;
- b) sprzeczność orzeczenia rozwodu z zasadami współżycia społecznego,
- c) żądanie rozwodu przez małżonka wyłącznie winnego rozkładu pożycia:
 - zasada rekryminacji (art.56 krio) – wyraz ujemnej oceny uzyskiwania korzyści z naganego postępowania;
 - zgoda na rozwód drugiego małżonka,
 - ocena skuteczności odmowy zgody na rozwód przez drugiego małżonka (domniemanie zgodności skorzystania przez drugiego małżonka z prawa odmowy zgody na rozwód z zasadami współżycia społecznego).

III. Pojęcie winy rozkładu pożycia (art.57 krio).

1.1 Orzekanie o winie rozkładu pożycia:

- a) pojęcie winy przy rozwodzie – element obiektywny i subiektywny;
- b) choroba psychiczna a możliwość przypisania winy w rozkładzie pożycia;
- c) konieczność badania wpływu popełnienia przez małżonka przestępstwa na szkodę współmałżonka (prawomocny wyrok skazujący) na rozkład pożycia.

1.2. Wina wyłączna;

- a) rozumienie winy wyłącznej;
- b) wina wyłączna a niezawinione przyczyny rozkładu pożycia po stronie drugiego małżonka;
- c) granice dopuszczalnej reakcji małżonka skrzywdzonego i wpływ jego zachowania na orzeczenie o winie;
- d) przebaczenie a możliwość przypisania winy.

2. zaniechanie orzekania o winie (art.57§2 krio) – podstawa i skutki.

IV. Rozstrzygnięcia z urzędu w wyroku rozwodowym (art. 58 krio) (z uwzględnieniem problematyki ustawy nowelizującej Kro z 6 listopada 2008r., Dz. U .Nr 220, poz. 1431, która weszła w życie 13 czerwca 2009r.):

1. władza rodzicielska nad wspólnymi małoletnimi dziećmi:
 - rodzaje rozstrzygnięć o władzy rodzicielskiej,
 - „porozumie małżonków” o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej (art.58§1i §1a krio);
2. kontakty rodziców z dzieckiem po rozwodzie - „porozumie małżonków” o sposobie utrzymywania kontaktów zgodne z dobrem dziecka (art58§1 krio),
3. obowiązek ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania małoletnich dzieci (art.133§1, 135, 136 krio),
4. sposób korzystania przez rozwiedzionych małżonków ze wspólnie zajmowanego mieszkania przez czas wspólnego zamieszkiwania po rozwodzie.

V. Rozstrzygnięcia w wyroku rozwodowym na wniosek strony (art.58§2 i §3 krio):

1. nakazanie eksmisji,
2. podział wspólnego mieszkania,
3. przyznanie mieszkania jednemu z małżonków,
4. dokonanie podziału majątku wspólnego (jeżeli przeprowadzenie podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu),
5. rozstrzygnięcie o obowiązku alimentacyjnym na rzecz drugiego małżonka (art.444 kpc, art.60 krio).

VI. Skutki orzeczenia rozwodu:

1. konstytutywny charakter wyroku,
2. charakter wyroku oddalającego powództwo,
3. moment ustania związku małżeńskiego,
4. domniemanie co do pochodzenia dziecka,
5. powstanie ustroju rozdzielności majątkowej, brak możliwości dochodzenia w postępowaniu rozwodowym ustanowienia rozdzielności majątkowej z datą wsteczną,
6. niedopuszczalność skargi o wznowienie postępowania w sprawie o rozwód (zawarcie choćby przez jedną ze stron związku małżeńskiego – art.400 kpc),
7. możliwość wpisu własności do księgi wieczystej,
8. adnotacje w akcie małżeństwa.

Zagadnienie integralności (niepodzielności) wyroku rozwodowego -

- Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 12 października 1970 r. III CZP 6/1970 – OSNC 1971, z.7-8, poz. 117.
- Postanowienie SN z dnia 12 grudnia 1997r. II CK 481/1997- OSNC 1998, nr 6, poz.102.
- Postanowienie SN z dnia 25 marca 1999r. III CK 124/1999 – OSNC 1999/10/182, Biuletyn SN 1999/7/7
- Postanowienie SN z 1 października 1999r. II CKN 907/1998 OSNC 2000/4/69
- Postanowienie SN z dnia 5 kwietnia 2001 r. IV CZ 123/2000 – LEX 525118

SEPARACJA - aspekty proceduralne i materialnoprawne.

I. Tryby postępowania w sprawach o separację:

1. Tryb procesowy

- zastosowanie przepisów postępowania odrębnego w sprawach małżeńskich (art.425-446 kpc) po nowelizacji przez ustawę wprowadzającą instytucję separacji.

- Uchwała SN z 22 czerwca 2005r., III CZP 323/05, OSNC Nr 4/2006, poz. 65

Teza: W sprawie o separację nie jest dopuszczalna w postępowaniu apelacyjnym zmiana powództwa na żądanie orzeczenia rozwodu.

2. Tryb nieprocesowy (art.567¹ – 567⁵ kpc):

- a) przesłanki zastosowania trybu nieprocesowego,
- b) umorzenie postępowania ,
- c) odpowiednie stosowanie przepisów prawa procesowego (art. 444 kpc i art.. 445§1 kpc),
- d) postępowanie o zniesienie separacji.

Postanowienie z dnia 6 grudnia 2000r. SA w Katowicach I ACa 842/2000, OSA 2001/12.61

Teza:

Z treści art.567² kpc wynika, że w sprawie o separację na zgodny wniosek małżonków, w razie cofnięcia uprzednio zgłoszonego żądania albo wyrażenia w inny sposób braku zgody na orzeczenie separacji przez którekolwiek z małżonków, postępowanie się umarza. Nie stosuje się w tym wypadku art.512§1 kpc (...). Zatem w tym wypadku cofnięcie żądania nie wymaga akceptacji ze strony drugiego małżonka.

II. Przesłanki orzeczenia separacji (art.61¹krio)

1. Przesłanka pozytywna - zupełny rozkład pożycia.
2. Przesłanki negatywne:
 - dobro wspólnych małoletnich dzieci,
 - sprzeczność orzeczenia separacji z zasadami współżycia społecznego.

III. Żądanie orzeczenia separacji a żądanie rozwodu przez drugiego z małżonków (art.61²kpc).

IV. Stosowanie przepisów art.57 i art.58 krio przy orzekaniu separacji (art.61³krio).

V. Skutki orzeczenia separacji:

1. zachowanie skutków wynikających z faktu istnienia małżeństwa:

- a) brak możliwości zawarcia małżeństwa (art.61⁴ §2 krio);
- b) obowiązek zachowania wierności;

- c) obowiązek wzajemnej pomocy, jeżeli wymagają tego względy słuszności (art.61⁴ §3 krio);
- d) obowiązek współdziałania w sferze rodzicielskiej;
- e) obowiązek dostarczania środków utrzymania przez jednego z małżonków pozostających w separacji drugiemu z nich - odpowiednie stosowanie art.60 §1 i §2 krio (61⁴ §3 krio);
- f) brak możliwości powrotu małżonka pozostającego w separacji do powrotu do nazwiska noszonego przed zawarciem małżeństwa - nie ma zastosowania art.59 krio(61⁴ §5 krio).

2. skutki powodowane orzeczeniem separacji:

- a) ustanie obowiązku wspólnego pożycia;
- b) zniesienie obowiązku wynikających z art.24 krio – wzajemnego współdziałania w zakresie wzajemnych relacji małżonków i wygaśnięcie obowiązku z art.27krio;
- c) brak możliwości stosowania art.28,29,30 krio;
- d) skutki w zakresie dziedziczenia ustawowego przez małżonka spadkodawcy- art.935¹ kc i małżonka, z winy które spadkodawca wystąpił o orzeczenie separacji - 940§1 kc;
- e) wyłącznie domniemania pochodzenia dziecka od męża matki (art.62§1 krio);
- f) brak możliwości przez separowanych małżonków przysposobienia w trybie art.115§1 krio i art.116 krio;
- g) dopuszczalność podziału majątku wspólnego (art.46 krio w zw. z art.566 i 567 kpc);
- h) wpisanie do aktu małżeństwa i do odpisu z niego wzmianki o orzeczeniu separacji lub o jej zniesieniu (art.22,62 ust.5 i art.82 pkt 2 ustawy o aktach stanu cywilnego).

POKREWIEŃSTWO I POWINOWACTWO

Zmiany w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym wprowadzone ustawą z dnia 6 listopada 2008r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (DZ. U. Nr 220,poz.1431).

A. Pokrewieństwo – art.61⁷ krio:

I.

1. definicja,
2. ustalanie stopnia pokrewieństwa
 - pokrewieństwo w linii prostej,
 - krewni w linii bocznej.

II. **Macierzyństwo** (do czasu wprowadzenia zmian ustawą z 6 listopada 2008r. brak regulacji ustalenia i zaprzeczenia macierzyństwa)

1. Domniemanie macierzyństwa – art.61⁹ krio.
2. Ustalenie macierzyństwa – art. 61¹⁰ krio i art.61¹¹ krio:
 - przesłanki,
 - legitymacja czynna i bierna,
 - terminy do wytoczenia powództwa.
3. Zaprzeczenie macierzyństwa art. 61¹² krio
 - przesłanki,
 - podmioty uprawnione do wytoczenia powództwa,
 - terminy do wytoczenia powództwa.
 - postępowanie odrębne – postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami i dziećmi (art.453 – 458kpc)
4. Powództwo prokuratora o ustalenie lub zaprzeczenie macierzyństwa – art.61¹⁶ krio:
 - ochrona dobra dziecka lub interesu społecznego,
 - niedopuszczalność powództwa o zaprzeczenie macierzyństwa po śmierci dziecka.

III. **Ojcostwo**

1. **Domniemanie pochodzenia dziecka z małżeństwa art.62 krio.**
 - ustalenie macierzyństwa jako przesłanka ustalenia i zaprzeczenia ojcostwa,
 - domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki
 - skutki separacji.
2. **Zaprzeczenie ojcostwa – art.63 - 71 krio.**
 - legitymacja czynna i bierna,
 - terminy do wytoczenia powództwa
 - po nowelizacji wydłużenie terminów do żądania przez dziecko i matkę zaprzeczenia ojcostwa w razie ich ubezwłasnowolnienia całkowitego lub istnienia podstaw do takiego ubezwłasnowolnienia- wynika z art.69§3 i 70§3 krio poprzez odesłanie do art.64 i 65 krio,

- „nie później niż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności” - dopuszczalność ustalenia i zaprzeczenia pochodzenia dziecka pełnoletniego tylko na jego żądanie – art.63 krio.
- obalenie domniemania **pochodzenia dziecka** przez wykazanie, że mąż matki nie jest ojcem dziecka (art. 67 krio w nowym brzmieniu),
- dowody służące obaleniu domniemania,
- niedopuszczalność zaprzeczenia ojcostwa, jeżeli mąż matki dziecka wyraził zgodę na zapłodnienie żony z zastosowaniem metod medycznie wspomaganej prokreacji – **art.68 krio**.

3. Inne sposoby ustalenia ojcostwa – art.72 krio:

a) uznanie ojcostwa

Nowelizacja wprowadziła nową nazwę instytucji dobrowolnego pozasądowego ustalenia ojcostwa z „ uznania dziecka” na „uznanie ojcostwa”.

Nowa koncepcja opiera się na założeniu, że uznanie ojcostwa powinno nastąpić w sytuacji genetycznej więzi między mężczyzną a uznawanym dzieckiem.

- brak możliwości uznania ojcostwa, jeżeli toczy się sprawa o ustalenie ojcostwa – art.72§ krio,
- osobisty charakter uznania ojcostwa, uznanie ojcostwa przez osobę nie posiadającą pełnej zdolności do czynności prawnych (art73 krio, art.77§2 krio)
- potwierdzenie matki dziecka jako konstytutywny element uznania ojcostwa (art.73§1krio i art.77§1 krio),
- uznanie ojcostwa dziecka poczętego (art.75 krio)
- uznanie ojcostwa po śmierci dziecka (art.76§2 krio)

Powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa

- pozyskania wiedzy przez uznającego, że dziecko od niego nie pochodzi (powoływanie się na wady oświadczenia woli) – art.78 krio,
- legitymacja czynna i bierna,
- terminy,

- zakaz wytaczania powództwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletniości - art.80 krio (z wyjątkiem samego dziecka art.81 krio) i po śmierci dziecka - art.83 krio
- postępowanie odrębne – postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami i dziećmi (art.453 – 458kpc)

b)ustalenie ojcostwa na mocy orzeczenia sądu.

- podmioty legitymowane czynnie i biernie – art.84 krio,
- postępowanie odrębne – postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami i dziećmi (art.453 – 458kpc).

B. POWINOWACTWO

1. regulacja w art.61⁸ krio (przed nowelizacją art.26 krio);
2. ustalanie linii i stopnia powinowactwa;
- 3.trwanie stosunku powinowactwa po ustaniu małżeństwa;
4. zakaz małżeństwa wynikający z powinowactwa.